

**YEREL SEÇİMLERDE
KADIN ADAYLAR İÇİN
KAMPANYA İÇERİĞİ
VE
POLİTİKA NOTU**

**KADINLARIN SEÇİMİ
SİVİL KATILIM DESTEK PROGRAMI**

ARALIK 2023

Proje sahipleri:

Emine Uçak

Dr. Feyza Akınerdem

Uzmanlar:

Zelal Yalçın

Selen Çakırhan



Katkıları için Nükhet Sirman, Fatma Özkaya, Nilgün Akay, Pınar Gürer, Halenur Çalışan, Hümeyra Dinçer, Pelin Akkaya ve Esra Karadoğan'a çok teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

Evi Yöneten Dünyayı Yönetir!

s. 1

Temsil ve Katılımcılık

s. 2

Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık

s. 3

Sağlık

s. 4

Yoksullukla Mücadele

s. 5

Sosyal Hizmet ve Bakım

s. 6

Ekonomik Güçlenme ve İstihdam

s. 7

Eğitim ve Yaşam Boyu Öğrenme

s. 8

Kültür Sanat, Spor ve Yeşil Alan

s. 8

Barınma ve Konut - Kentsel Dönüşüm

s. 10

**Kentsel Planlama, Erişilebilirlik, Güvenli Kent,
Hareketlilik ve Ulaşım**

s. 11

Afet - Kriz

s. 12

**Kutuplaşma Üretmeyen Bir Söylem Üretmek:
Kadınların Değer Dünyası**

s. 13

Evi Yöneten Dünyayı Yönetir!

Bu politika notu eğitimi, konumu, mesleği, medeni durumu, yaşı her ne olursa olsun yerel yönetimlerde kararlı ve cesaretli bir şekilde sorumluluk almaya aday olmuş kadınların adaylık süreçlerinde temsilcisi olacakları tüm kadınlar ve de tüm yurttaşlar için politika, hizmet ve söylem katkısı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Türkiye nüfusunun %50'sini oluşturan kadınlar; geride bıraktığımız 2019 yerel seçimlerinde 1389 belediye başkanlığı koltuğunun yalnızca 42'sine, 1.272 il genel meclis üyeliğinin sadece 48'ine ve 19.546 belediye meclis üyeliğinin 2.283'üne sahip olabildi. Şu an 50.157 muhtarlığın sadece 1.071 tanesi kadınlar tarafından yönetilmekte. Bu durum kentsel ve toplumsal hayat açısından adil, sağlıklı ve sürdürülebilir değildir.

Gündelik hayat pratiklerine en yakın kamu kurumları olan muhtarlık ve belediyelerde kadın siyasetçilerin sorumluluk ve yetki almaları sadece kadınların değil aynı zamanda çocukların, gençlerin, yaşlıların, engellilerin ihtiyaçlarının da öncelendiği bir yerel yönetim pratiğine kapı açmaktadır. Kadın siyasetçilerin yerel yönetimlerde yer alması, sosyal yardım ve desteklere daha fazla bütçe ayrılmasını, bağımlılıkla mücadelenin öncelikli alanlardan birisi olmasını, kadına yönelik şiddetle ve çocuk ihmal-istismarı ile mücadelede yerel yönetim kaynaklarının kullanılmasını, daha yeşil, daha güvenli, daha aydınlık bir kenti, eğitim ve sağlık imkanlarının daha fazla gelişmesini sağlayacaktır. . Tüm bu başlıklar çoğunluğu erkek olan siyasetçilerin gündeminde yer almamaktadır, fakat bunlar kadınların gündelik yaşam pratiklerinin önceliğidir. Tam da bu noktada kadınların yerel yönetimlerde eşit ve güçlü temsili hayati bir önem taşımaktadır. Kadın siyasetçilerin sayısının artması, siyaset ve kamu yönetimi süreçlerinde şeffaflık, hesap verebilirlik, demokratikleşme, uzlaşma vb. alanları da desteklemektedir.

Kuşkusuz ki kadınların siyasette daha etkin bir şekilde yer alması eşitliğin gerçekleşmesi için önemli bir adımdır. Ancak, kadın siyasetçilerin sadece bireysel başarıları değil, aynı zamanda bir araya gelerek ortak hareket etmeleri de büyük bir öneme sahiptir. Kadın siyasetçilerin mümkün olduğunca birlikte hareket etmeleri kitlelerin ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce karşılanması için daha güçlü bir zemin yaratmanın yanı sıra, genç kuşaklara ve diğer kadınlara güçlü birer rol model olma fırsatı sunar. Bu birlik, genç kadınlara siyasette daha fazla yer alabilecekleri ve seslerini duyurabilecekleri konusunda ilham verir. Birlikte hareket eden kadın siyasetçiler, toplumda kadın liderliğinin normalleşmesine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunur. Kadın siyasetçilerin kadınların ortak gündemi olan yoksulluk, şiddet, ihmal, istismar, kentsel güvenlik, bağımlılıkla mücadele gibi alanlarda ortaklaşması ve birlikte mücadele etmesi bu sorunların çözümünün yanı sıra, toplumun genelinde daha barışçıl, adil ve eşit bir geleceğe doğru atılan sağlam bir adımdır.

Gündelik hayatın sürdürülmesinde kadınların almış oldukları sorumluluklar, aile hayatlarını sürdürürken ortaya koydukları beceri ve yetkinlikler, sosyal hayatta ve yakın ilişkilerde kullandıkları çözüm becerileri, uzlaşma yöntemleri yerel yönetimler için de hayati ve yeterli yetkinliklerdir. Tam da bu yüzden evi yönetme becerisine sahip olan kadınların, mahalleyi, ilçeyi, kenti, ülkeyi ve dünyayı yönetmek için temel yeteneklere sahip olduğunu hatırlayarak, gereken diğer teknik becerileri edinebilmeleri için ayrıca desteklenmesi gerekmektedir. Bu dokümanın hem daha fazla kadının yerel yönetimlere dahil olmasına, hem de kadınların evlerin yanı sıra şehirleri de yönetmesine katkı sağlamasını umuyoruz.

1. Temsil ve Katılımcılık

Mevcut Durum:

Kadınların siyasette eksik temsili dünya genelinde yaygın bir insan hakları ihlalidir. Türkiye’de de kadınlar siyasetin tüm kademelerinde eşit temsilden çok uzak bir konumdalar. 2019 yılı yerel seçimlerinde 1.389 belediye başkanlığının yalnız 42’si (%3,0), 1.272 il genel meclis üyeliğinin 48’i (%3,77) ve 19.546 belediye meclis üyeliğinin 2.283’ü (%11,68) kadın adaylar tarafından kazanıldı. 50.157 muhtarlığın ise sadece 1.071 tanesi (%2,14) kadınlardan oluşmaktadır. 2023 yılı genel seçim sonuçlarına bakıldığında 600 milletvekilinin yalnızca 121 tanesinin (%20,1) kadın adaylardan seçildiği görülmektedir. 2022 yılı nüfus verilerine göre Türkiye nüfusunun %49,9’unu kadınların oluşturduğu göz önüne alındığında kadınların temsil ve siyasete katılımı açısından büyük bir eşitsizlik olduğu ortadadır. Kadınların eşit temsili ve siyasete eşit katılabilmesi için siyasi partilerin kendi iç tüzüklerinde bir dizi tedbir ve kota olmasına rağmen her siyasi partide uygulamada farklılıklar gözlenmektedir. Ayrıca partilerin bu tedbirleri uygulayıp uygulamadığına dair bir denetim mekanizması da bulunmamaktadır.

Neler yapılabilir?

Kamu kurumları olarak yerel yönetim kurumları eşit temsili desteklemek için pek çok dayanağı ve yöntemi benimsemelidirler. Öncelikle içinden geldikleri siyasi partinin kotalarını uygulamaları ve yaygınlaştırmaları beklenir. Bunun yanı sıra, alt kurumlarında ve iktisadi teşekküllerinde örnek uygulamalar geliştirebilecekleri gibi kadınların temsiliyetlerini güçlendirecek pek çok hizmet ve politika gerçekleştirebilirler:

- **Kadınların Temsil ve Katılımını güçlendirecek kurum (Belediye) içi hizmet ve politikalar:**
 - **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Programları:** Başta tüm yöneticiler olmak üzere çalışanlara cinsiyet eşitliği konusunda eğitim programları düzenleyerek eşitlik fikri ile ilgili ön yargı ve dirençleri dönüştürebilir. Bu eğitimler, cinsiyet temelli ayrımcılığı önlemeye yönelik, kadınların liderlik pozisyonlarına yükselmesini teşvik eden ve eşitlik politikalarının sadece kadınlar için değil tüm toplum için nasıl kazanımlar ortaya koyduğunu ve toplumsal yapıyı güçlendirdiğini ortaya koyan eğitimler olmalıdır.
 - **Belediye Meclislerinin Aktifleştirilmesi:** Meclis Eşitlik Komisyonu kurarak mecliste alınan kararların eşitlik politikaları açısından değerlendirilmesinin yanı sıra tüm Meclis Komisyonlarında kadın meclis üyelerine aktif sorumluluk sağlanabilir.
 - **Belediye Yönetimine Kadın Temsilinin Güçlendirilmesi:** Belediye yönetici kadrolarında bakan yardımcısı, müdür, şef vb pozisyonlarda kota uygulaması ile kadın yönetici sayısının artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca yine belediye personeli içinde farklı çalışma alanlarında kadın erkek personel sayısının dengelenmesi önemlidir.
 - **Çalışma İlkelerinde Cinsiyet Eşitliğini İlgilendiren Hükümler:** Yerel yönetimler, işe alım, terfi ve diğer kariyer fırsatlarına dair politikalarında cinsiyet eşitliğini güvence altına alan hükümler ekleyebilir. Bu, kadınların eşit fırsatlara erişimini sağlamak için önemlidir.
 - **Veri takibi ve ölçme değerlendirme sistemleri:** Tüm alanlarda cinsiyete duyarlı veri takip ve ölçme değerlendirme sisteminin oluşturulması önemlidir.
- **Kadınların Temsil ve Katılımını güçlendirecek yaygın hizmet ve politikalar:**
 - **Belediye Kent Konseyleri:** Kadınların katılım ve temsilinin en yoğun sağlanabileceği alanlardan birisi olan Kent Konseyinin yönetim ve ilgili meclislerinde kadın katılımı teşvik edilebilir.
 - **Düzenli kadın toplantıları:** Kadın Muhtarlar, STK’lar, Odalar vb Kurumlarla düzenli istişare toplantılarının yanı sıra kadınlarla mahalle düzeyinde toplantılar gerçekleştirilmelidir.
 - **Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı*:** Kadınların özel ve kamusal alanlarda haklarını kullanabilmesi, hak ihlallerini önleyebilmesi ve toplumsal, hukuki ve siyasi değişime yönelik

örgütlenmeler oluşturabilmesine katkıda bulunmak için geliştirilmiş olan KİHEP eğitim programı yaygın şekilde uygulanabilir.

- **Kadın Liderlik ve Mentorluk Programı:** Başta genç kadınlar olmak üzere, liderlik potansiyeli olan kadınların özel olarak desteklenmesi için üniversite, stk, özel sektör iş birliktelikleri ile liderlik ve mentorluk programları oluşturmalı ve yerel topluluklarının liderlik rollerini üstlenmelerini teşvik edilebilir. Dijital okur yazarlığın bu programlara ayrıca dahil edilmesi
- **Bakım Sorumluluğunu Paylaşmak:** Kadınların katılım ve temsilinin önündeki en önemli bariyerlerden birisi olan bakım yükünün yerel yönetim hizmetleriyle kolaylaştırılması ve üstlenilmesi gerekir.
- **Kadınların Ekonomik Güçlenmesi:** Kadınların yeterli katılım ve temsili için ekonomik olarak özel desteğe ihtiyaç duyabileceğini öngörerek özel bütçe ayrılması gerekir.
- **Kadınları Teşvik Eden İletişim Stratejileri:** Yerel yönetimler, kadın liderleri ve kadınların başarı hikâyelerini daha fazla vurgulayarak kadınları kamusal alanda daha görünür kılabılır. Bu şekilde kadınların diğer kadınlara ilham kaynağı olmaları sağlanabilir.
- **Erişilebilirliğin sağlanması:** Katılım alanının güçlenmesi için kadınların eğitim, dil, bedensel engel vb farklılıkları göz önünde bulundurularak her türlü engelin kaldırılması ve yerelin sahip olduğu çeşitliliğin ve yaygınlığın sağlanması önemlidir.

2. Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık

Mevcut Durum:

Kadına yönelik şiddet, İstanbul Sözleşmesi'nde "kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri" olarak tanımlanmıştır. Bu eylemlerin sadece gerçekleştirilmesi değil, kadınların bu eylemlerle tehdit edilmesi de şiddeti oluşturur. Türkiye'de öldürülen kadın sayısı 2012 yılından beri sistematik olarak artış göstermekte olup 2023 yılının ilk gününden Aralık ayına kadar 369 kadın şiddet görerek öldürülmüştür. 2014 verilerine göre Türkiye genelinde 15-49 yaş arası evlenmiş kadınların %35,5'i yaşamının herhangi bir noktasında fiziksel şiddete ve %12'si cinsel şiddete maruz bırakıldığını beyan etmiştir. Yine aynı araştırma, polise başvuran şiddet mağduru kadınların %81'inin ifadesinin dahi alınmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla şiddetin herhangi bir biçimiyle karşılaşan kadınların akut ve uzun erimli ihtiyaçlarını gidermek için kolayca ulaşabilecekleri yerel merkez ve hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır. 2012 yılında düzenlenen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesini öngörmektedir. 5393 Sayılı Belediye Kanunu da büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelere kadınlar ve çocuklar için konukevleri açma zorunluluğu getirmiştir. Buna rağmen 215 belediyede yalnızca 33 kadın konukevi bulunmaktadır.

Neler yapılabilir?

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ayrımcılığın son bulması anayasa, Türk Ceza Kanunu ve Medeni Yasa ile ilgili bakanlıklar nezdinde görev, yetki ve sorumluluklar paylaştırılmış olmak ile birlikte 5393 sayılı Belediye Kanununun 14. ve 77. maddeleri uyarınca kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ayrımcılığın son bulması konusunda yükümlülükleri bulunmaktadır. Yine BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve eşitlik politikalarının hayata geçirilmesi için yerel yönetimlere özel önem vermektedir. Bu noktada hayata geçirilebilecek belli başlı hizmet ve politikalar şu şekildedir:

- Danışma Merkezi, Telefon Hattı ve Dijital Destek : Kadınların kolay erişim sağlayabilecekleri, sosyal, hukuksal ve psikolojik destek alabilecekleri danışma merkezleri açmak. Telefonla ya da dijital alandan bilgi almak isteyen kadınlar için gerekli imkanları sağlamak.
- Sığınma evi: Şiddetten uzaklaşma kararı alan, sosyal ekonomik destek mekanizması olmayan veyahut can güvenliği riski bulunan kadınlar ve varsa beraberindeki çocukları için sığınma evi açmak.

- Çocuk İhmal ve İstismarı ile Mücadele
- Sosyal Konut: Can güvenliği riski azalan ya da kalmayan kadın ve çocuklar için kısa-orta vadeli ucuz kiralık konut imkanı sağlamak.
- Şiddeti Önleme ve Farkındalık Kampanyaları: Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik geniş kapsamlı kampanya düzenlemek, basılı görsel yayınlar hazırlamak.
- Mahalle Temelli Eğitim ve Seminerler: Temel hak ve sorumlulukların paylaşılması amacı ile başta gençlere yönelik olmakla birlikte kadın ve erkeklere ayrı ayrı eğitim ve seminerler düzenlemek.
- Sosyal ve Ekonomik Destek: Şiddet nedeniyle yeni ev kurmuş olan kadınlara düzenli psikososyal desteğin yanı sıra, eşya desteği ve nakdi destek sağlamak.
- Evlilik / Aile Eğitim Programları ve Danışmanlık Hizmetleri: Aile içi iletişim programları oluşturmak, eşlerin çift terapisi ve desteği ihtiyaçlarını karşılamak.
- Kent Güvenliği: Sokak, park, bahçe aydınlatmalarının yaygınlaşmasını sağlayarak kenti daha güvenli hale getirmek.

3. Sağlık

Mevcut Durum:

Dünya Sağlık Örgütü tanımına göre sağlık ruhsal, bedensel ve sosyal bakımdan tam bir iyilik halidir. Kadın sağlığı da kadının yaşam boyu fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerine odaklanmaktadır. Modern insan hakları çerçevesinde kadınların sağlık alanında maruz bırakıldıkları dezavantajlar hak ihlali yaratmaktadır. Dolayısıyla sağlık alanındaki eşitlik sadece kadınların sağlık hizmetlerinden erkeklerle eşit düzeyde faydalanmasıyla değil, bu alandaki toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve sosyo-ekonomik koşullar gözetilerek politika üretilmesiyle sağlanabilecektir.

TÜİK verilerine göre Türkiye’de doğuştan beklenen yaşam süresi kadınlarda 80,3 ve erkeklerde 74,8 yıl iken sağlıklı yaşam süresi kadınlarda 55,4 ve erkeklerde 59,1 yıl olmuştur. Buna göre Türkiye’de kadınlar ortalama olarak erkeklerden daha uzun yaşamakta ancak hayatlarının daha az bir kısmını sağlıklı geçirmektedir. Türk Tabipleri Birliği de cinsiyete göre üreme sağlığı ve hastalık yükü incelendiğinde kadınların hastalık yükünün %36,6 ve erkeklerin hastalık yükünün %12,3 olduğunu bildirmiştir. 2022 yılı TÜİK verilerine göre genel sağlık durumundan memnun olduğunu belirten erkeklerin oranı %89,9’ken aynı oran kadınlarda %79,5 olmuştur.

Kadın sağlığı, kadının toplumsal statüsünden etkilenmektedir. Kadının statüsü de genelde eğitim seviyesi, gelir düzeyi, ekonomik bağımsızlığı, sağlığı ve doğurganlığı, aile ve toplum içindeki rolü, değeri gibi faktörlerle belirlenmektedir. Toplumsal statüsü düşük kadınlar bu faktörlerin etkisiyle özellikle kırsal kesimler ve geçeköndü bölgelerinde sağlık hizmetlerinden yararlanmada karar verici pozisyonda değiller. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun 2022 raporuna göre de dünya genelinde kadınların yarısı için hamile kalıp kalmama kararı kendi seçimlerine bağlı değildir. Toplam doğurganlık hızı gibi göstergeler kadın sağlığına dair önemli veriler sunmaktadır. Dünya genelinde toplam doğurganlık hızı 2022 yılında 2,31 iken TÜİK verilerine göre Türkiye’de 1,62 olmuştur. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri de özellikle üreme sağlığı konusunda sorun yaratmaktadır. Adölesan doğurganlık hızı 2021 yılında Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında ortalama binde 7 iken TÜİK verilerine göre ülkemizde binde 13 olmuştur. Doğurganlığın planlanması ve aile planlaması yöntemlerinin kullanımı, doğurganlığa bağlı olarak kadın sağlığında görülen olumsuz etkilerin ve anne ölümlerinin azaltılmasında önemli bir adımdır. Gebelerin doğum öncesi bakım almasını engelleyen faktörler sağlık güvencesinin olmaması, sağlık kuruluşlarının uzak oluşu, eşten izin alma zorunluluğu, doğum öncesi bakım hizmetlerinin yetersiz bulunması, sağlık personelinin olumsuz tavrı ve kadının okuma yazma bilmemesi olarak bildirilmektedir. Kadınlarda ayrıca doğurganlık çağı ve sonrasında karşılaşılan sağlık sorunlarından biri de jinekolojik kanserlerdir. Dünyada her yıl 9,2 milyon kadın yeni kanser tanısı almaktadır. Türkiye’de de 2019 yılı verilerine göre serviks kanseri kadınlarda en sık görülen ilk 10 kanser türü arasındadır. Ayrıca dünya genelinde ve ülkemizde HIV taşıyıcılarının yarısından fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Engelli kadınlar açısından kadın sağlığı durumuna bakıldığında ise genel olarak engellilerin toplumsal hayata katılmalarını zorlaştıran fiziksel sınırlılıklar, eğitim imkanlarından yeterince yararlanılamaması, stres ve psikolojik etkenler dolayısıyla sağlık risklerinin

arttığı görülmektedir. Pandemi döneminde de kadınların ve kız çocuklarının sağlık hizmetlerine erişimi kesintiye uğramıştır.

Neler yapılabilir?

Yerel yönetimlerin sağlık alanındaki en önemli potansiyeli koruyucu önleyici sağlık hizmetleri ve toplum ruh sağlığı alanında bulunmaktadır. Bu alanda öncelikle yapılabilecekler aşağıdaki gibidir:

- Ücretsiz veya Düşük Maliyetli Sağlık Hizmetleri: Kadınların temel sağlık hizmetlerine ücretsiz veya düşük maliyetli erişimini sağlamak için yerel sağlık tesisleri oluşturmak.
- Kadın Sağlığı Merkezleri: Özel kadın sağlığı merkezleri veya birimleri oluşturmak, kadınların özel sağlık ihtiyaçlarına yönelik uzman hizmetlere erişimlerini sağlamak.
- Düzenli Sağlık Taramaları: Başta Meme ve Rahim kanseri olmak üzere mahalle düzeyinde sağlık taramaları gerçekleştirmek.
- Üreme Sağlığı Hizmetleri: Yerel yönetimler, kadınların üreme sağlığı hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için doğum kontrolü, aile planlaması, gebelik bakımı, doğum hizmetleri, lohusa bakımı gibi hizmetler oluşturmak. Hamilelere yönelik eğitim programlarının yanı sıra, anne ve yenidoğan gelişim programları ve destek paketleri.
- Cinsel Sağlık Eğitim Programı: Yetişkin ve ergenleri cinsel sağlık konularında bilinçlendirmek amacıyla cinsel eğitim programları düzenlemek.
- Kadın Sağlığı İçin Bilinçlendirme Kampanyaları: Kadın sağlığına odaklanan bilinçlendirme kampanyaları düzenlemek ve önleyici sağlık hizmetlerine olan katılımı artırmak.
- Psikososyal Destek Hizmetleri: Yetişkin ve ergenlere yönelik psikososyal sağlıklarını desteklemek için danışmanlık, terapi ve destek grupları hizmetleri sunmak.
- Evde Sağlık Hizmetleri: Yaygın ve düzenli evde sağlık hizmetleri sağlamak, gerekli hallerde kurum bakım hizmeti vermek.
- Bağımlılıkla Mücadele Merkezleri : Başta gençler olmak üzere etkin ve yaygın şekilde madde kullanımı ve bağımlılıkla mücadele etmek.
- Anonim Test ve Danışmanlık Hizmeti: Özellikle toplumsal dışlanma ve önyargılara maruz kalınabilecek hastalıklara ilişkin anonim test ve danışmanlık hizmeti sağlayarak halk sağlığını korumak.

4. Yoksullukla Mücadele

Mevcut Durum:

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi ve Dünya Bankası 2018 verilerine göre 20-34 yaş aralığındaki kadınlar, aynı yaş grubundaki erkeklerden daha yoksuldur. Kadınların evlilik ve çocuk sahibi olma nedenleriyle işgücüne katılma oranları düşerken erkeklere atfedilen geçim sorumluluğu istihdam pozisyonlarını güçlendirmektedir. TÜİK'in 2021 yılı verilerine bakıldığında 15 ve üzeri yaş grubunda kadınların %32,8'i işgücüne katılırken aynı oran erkeklerde %70,3 olmuştur. Yine aynı verilerde kadınların istihdam oranı %28 iken erkeklerin istihdam oranı %62,8 ile kadınların iki katından fazladır. İstihdam edilmiş kadınların %16,4 gibi yüksek bir oranı ise yarı zamanlı çalışmaktadır. Kayıt dışı çalışma durumu incelendiğinde DİSK her on kadından dördünün kayıt dışı çalıştığını bildirmiştir. Ayrıca araştırmalara göre kadınların asgari ücret altında maaşı kabul etme oranı erkeklere göre daha fazladır. Kentlerde yaşayan kadınlar için ise çocuklarını güvenle bırakabilecekleri erişilebilir kurumların olmayışı, istihdama katılımdaki en büyük engellerden biri haline gelmektedir. Hanesinde 3 yaşın altında çocuğu olan kadınların istihdam oranı %26,1'e düşerken aynı grupta erkeklerin istihdam oranı %89,1'e yükselmektedir. Sonuç olarak kayıt dışı çalışma, kadınlar üzerindeki bakım yükü ve güvencesiz ve düşük ücretli işlerin yaygınlığı kadınların istihdama katılımının artmasını ve kadın yoksulluğuyla mücadeleyi engelleyen faktörlerdir.

Kadınların işgücüne katılımını artırmak, kadınlara yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler geliştirmek, kadınları korumak ve desteklemek gibi amaçlarla kadın ortaklarla kurulan ve üyeleri de sadece kadınlardan oluşan kadın kooperatifleri; kadınların ekonomik özgürlük ve mesleki gelişim edinmesini, evden çıkabilmesini, sosyalleşmesini, ev içi şiddeti paylaşabilecek ilişkiler kurmasını sağlamaktadır. Türkiye'de

85 bin kooperatifin 8 milyonun üzerinde ortağı varken kadın kooperatiflerinin sayısı 702, üye sayısı ise 12 bin civarındadır. Bu kooperatifler ülke genelinde istihdam ağının dışında kalan kadınlara iş imkanı sağlamayı ve böylece kadın yoksulluğuyla mücadele etmeyi hedeflemektedir.

Neler yapılabilir?

Yoksullukla mücadelede özellikle aynı ve nakdi yardımlar merkezi hükümetin kaynakları ile çok daha etkin sağlanabildiği bir alan olsa da özellikle dolaylı destekler noktasında yerel yönetimler anlamlı fark yaratabilir. Bu noktada aşağıdaki hizmet ve politikalar ön plana çıkmaktadır:

- Sosyal Yardım ve Nakdi Destekler: Düşük gelirli aileleri objektif kriterlerle belirleyerek düzenli aynı ve nakdi destek sunmak. Sosyal yardımların hanedeki kadına sunulması ise yoksullukla mücadele ayrıca fark yaratmaktadır.
- Gıda Güvencesi Programları: Gıda güvencesi programları düzenleyerek yoksullukla mücadele edebilir. Gıda bankaları, aşevi, beslenme yardımları ve gıda destek programları bu kapsamda etkili olacaktır.
- Okul Gıdası Programı: Özellikle çocuk yoksulluğu ile mücadelede etkin olan okul gıdası programının, yoksul hanelerde eğitime devamlılığı artırmaktadır.
- Konut Politikaları: Yerel yönetimler, uygun fiyatlı konut projeleri geliştirebilir ve kira yardımı programları oluşturarak konut güvencesini artırabilir. Ayrıca özel destek grubu olan evsizlere yönelik destek merkezi ve gıda hizmeti sağlayabilir.
- Ücretsiz/ Düşük Ücretli Kent Hizmetleri : Ücretsiz WİFİ, eğitim, kurs, sağlık, çamaşırhane, kültür sanat, yurt vb hizmetlerin sağlanmak.
- Öğrenci Burs Programı/ Eğitim Desteği: Öğrencilere yönelik burs ve kırtasiye yardımı benzeri destek programları hane ekonomisi için önemli bir katkı olmanın yanı sıra yoksul hanelerde sıklıkla görülen çocuk işçiliği ile de etkin bir mücadele yöntemidir. Özellikle kız çocuklarını okula göndermeme eğilimi gösteren kesimlerde kız çocuklarının eğitime devamını destekleyen koşullu yardım programları ayrıca geliştirilmelidir.
- Özel İstihdam Programı: Sosyal yardıma ihtiyaç duyan hanelerin kendine yetebilir hale gelmesini desteklemek amacı ile bu hanelere özel istihdam programları ve önceliklendirmesi yapmak.

5. Sosyal Hizmet ve Bakım

Mevcut Durum:

Toplumsal cinsiyet rolleri dayatmasıyla kadınların aile içinde üstlendikleri çocuk, yaşlı, engelli ve hasta bakımı, eğitimlerinin engellenmesi, ekonomik bağımsızlık elde edememeleri ya da bu amaçla hem işte hem evde çalışmak durumunda kalmaları, cinsiyete dayalı gördükleri şiddet gibi birçok faktör iyi olma hallerini ve kendilerini gerçekleştirmelerini engellemektedir. Şiddet ve ayrımcılığa dair kanunların öngördüğü şekilde korunamayan veya bu haklarını bilmeyen kadınlar ayrıca yaşadıkları olumsuzluklar nedeniyle daha yüksek oranlarda depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklar yaşamaktadır. İlgili kanunlar dışında kadınların güçlenmesine yardımcı olacak, iyi olma hallerini destekleyecek, kendi kararlarını alabilmelerini sağlayacak kurumlara ve destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Neler yapılabilir?

Bireylerin, grupların ve toplulukların sosyal sorunlarına en güçlü hizmet sosyal hizmet çalışmaları ile verilir. Yine sosyal bakım hizmetleri merkezi yönetimin kaynakları ile çok daha güçlü sağlanabilecek olmakla birlikte kaynakların yerele aktarılması ile daha efektif çözülebilir. Sosyal hizmet ve bakım politikalarının alanında uzman meslek personeli ile hayata geçirilmesi ise bir başka önemli noktadır. Bu alana ilişkin belli başlı hizmet ve politikalar aşağıdaki gibidir:

- Toplum Merkezi Hizmetleri: Özellikle mahalle bazlı açılacak toplum merkezleri toplulukların, ailelerin ve bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik güçlenmelerine çok önemli destek sağlar. Okuma- Yazma kurslarından, psikososyal desteğe, hobi programlarından, seminer programlarına pek çok hizmet verilebilir.

- Yaşlı Bakım Hizmetleri: Yaşlı bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla evde bakım, günlük bakım merkezleri ve yaşlı bakım evleri gibi hizmetler sağlamak.
- Engelli Bireylere Destek: Engelli bireylerin yaşam kalitesini artırmak için yine evde bakım hizmetleri, rehabilitasyon, erişilebilirlik projeleri ve engelli bireylerin sosyal entegrasyonunu ve istihdamını destekleyen programlar oluşturmak.
- Çocuk Bakım Hizmetleri: Özellikle erken dönem çocuk bakım hizmetleri sağlamak amacı ile kreş açmak. Ayrıca çocuk bakımı ile ilgili ailelere yönelik destekleyici hizmetler, aile danışmanlığı ve eğitim programları sağlamak.
- Zihinsel Sağlık Hizmetleri: Yerel yönetimler, zihinsel sağlık sorunları yaşayan bireyler için destek hizmetleri sağlamak amacı ile grup terapisi, toplum merkezli zihinsel sağlık hizmetleri ve farkındalık kampanyaları düzenlemek.
- Mahallerin ve kadın gruplarının homojen olmadıklarını kabul ederek, mahallenin demografik yapısına uygun, kaynaştırmayı hedefleyen dil, inanç, kültür, etnisite vb alanlarda çeşitlilik ve katılımcılık mekanizmalarını kurmak.

6. Ekonomik Güçlenme ve İstihdam

Mevcut Durum:

2022 yılı TÜİK verilerine göre genç kadınların %32,3'ü ne eğitimde ne de istihdamda yer almaktadır. Ayrıca mevcut hükümetin kadınların istihdamda katılımını artıracaklarını iddia ettiği esnek çalışma modeli gerçekten kadınlar tarafından daha çok tercih edilse de esnek çalışılan işlerin çoğunlukla düşük ücretli ve güvencesiz olduğu görülmektedir. Bu işlerin birçoğunda kıdem, yükselme ve sendikalaşma problemleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca esnek çalışma modeli kadınlar için hem ev işlerini hem ücretli işlerini tam zamanlı devam ettirdikleri bir çift mesaiye dönüşmektedir. Kadınların istihdamda karşılaştıkları bir diğer sorun ise cam tavan sendromudur. Cam tavan sendromu, kadınların ve azınlıkların üst düzey pozisyonlara yükselmelerini engelleyen yapay sınır ve engelleri tanımlamak için kullanılan bir metafordur. Kişinin beceri ve deneyim uygunluğu ile çabalarına rağmen iş hayatında yükselme fırsatlarına ulaşamaması durumu olarak ifade edilmektedir. Araştırmalar, iş hayatında kadınların erkeklerden %18 daha az teşvik edildiğini göstermektedir. Çocuğu olan kadınlar çocuk bakımı ve ev işlerini daha fazla üstlendikleri için çocuğu olan/olmayan erkeklere ve çocuksuz kadınlara göre daha az yetkin ve daha kararsız olarak algılanmaktadır. Çocuğu olan kadınlar için ayrıca çocuklarını bırakabilecekleri tam zamanlı kurumların olmaması, terfi ve maaş artışı oranlarını azaltmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle kadınlar belli meslek alanlarına yönlendirilmektedir. İstihdam edilmiş kadınların büyük bölümü tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin genelde yarım gün olması nedeniyle eğitim, kadına yüklenen bakım verme ve şefkat gibi nitelikler nedeniyle sağlık ve görev tanımları ile kuralların yazılı ve net olması sebebiyle bankacılık sektörleri, kadınların yoğun olarak çalıştığı ve erkeklere oranla daha çok oldukları iş alanlarıdır. Ancak kadınların daha çok bulunduğu sektörlerde de yine yönetici pozisyonlarda oldukça az yer aldıkları görülmektedir. 2015 yılı verilerine göre Türkiye'de üst yönetimdeki kadınların oranı yalnızca %26 olmuştur.

Neler yapılabilir?

- İşe alım süreçlerinde eşitlik politikalarını hayata geçirme: İş ilanlarında cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele ederek kadınların her türlü işte eşit istihdamını sağlamak.
- Mesleki Eğitim ve Beceri Geliştirme Programları: Kadınları işgücüne katmak için özellikle istihdam destekli mesleki eğitim ve beceri geliştirme programları düzenlemek.
- Kooperatifçiliği Desteklemek: Kadınların bir araya gelerek becerileri doğrultusunda kooperatif kurabilmeleri yönünde eğitim ve teknik destek vermek. Üretimlerinin müşteri ile buluşabilmesi için pazar yerleri sağlamak, satın alma süreçlerinde kadın kooperatiflerini tercih etmek.
- Girişimcilik Desteği: Girişimcilik eğitimleri ve danışmanlık hizmetleri sunarak kadınların kendi işlerini kurmalarına yardımcı olabilirler. Kamu ihalelerinde kadın girişimcilerden teklif alarak değerlendirme süreçlerine dahil etmek.

- Çocuk Bakım Hizmetleri: Ekonomik, güvenli erişilebilir kreş hizmetleri sağlayarak kadınların çalışma yaşamına katılımının teşvik edilmesi. Tam zamanlı çalışma saatlerine uygun
- Kamu İhalelerinde Cinsiyet Esaslı Kotalar: Kamu ihalelerinde cinsiyet esaslı kotalar belirlemek, kadın girişimcilerin iş dünyasında daha fazla yer almasını sağlamak.
- Esnek Çalışma İmkani: Esnek çalışma saatleri ve uzaktan çalışma gibi esnek iş düzenlemeleri, özellikle çocuk sahibi ebeveynlerin iş hayatında kalmasını kolaylaştırdığı bilinmektedir. Kurum içinde bu imkanların sağlanmasının yanı sıra kendi sınırları içindeki işletmeleri de bu yönde teşvik etmek mümkündür.

7. Eğitim ve Yaşam Boyu Öğrenme

Mevcut Durum:

2022 yılı TÜİK verilerine göre 6 yaş ve üzeri kadın nüfusunun %4,1'i okuma yazma bilmezken %11,2'si okuma yazma öğrenmiş fakat bir okul bitirmemiştir. Aynı grubun %25,1'i ilköğretim, %16,2'si ortaokul veya dengi meslek okulu, %5,7'si ilköğretim, %20,3'ü lise veya dengi meslek okulu, %15,4'ü yükseköğretim veya fakülte ve yalnızca %2,1'i yüksek lisans ve üzeri seviyede eğitim durumuna sahiptir. Yine 2022 yılı verilerine göre ortalama eğitim süresi kadınlarda 8,5 yıl iken erkeklerde 10 yıl olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla daha erken yaşlarda okulu bıraktığı, kadınların daha çok ilköğretim ve lise dengi seviyelerde eğitim aldığı görülmektedir.

Eğitim seviyesi aynı zamanda işgücüne katılım ve istihdam oranlarını da doğrudan etkilemektedir. 2021 yılı TÜİK verilerine göre kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir. Buna göre okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılma oranı %12,8, lise altı eğitim seviyesindeki kadınların işgücüne katılma oranı %25,3, lise mezunu kadınların oranı %32,5, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların oranı %38,5 ve yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılma oranı %67,6 olmuştur. Dolayısıyla kız çocuklarının eğitime devamını sağlamak ve kadınların ortalama eğitim süresini artırmak, yoksullukla mücadele kapsamında da önem arz etmektedir.

Yerel kalkınma ve yoksullukla mücadele programlarında, kent yoksulu kadınlar için öngörülen en büyük seçenek mesleki eğitim programları olmaktadır. Yerel yönetimlerin genel olarak kadınlara ayırdığı bütçe düşük olmakla birlikte bu bütçenin çok büyük bir bölümü mesleki eğitim programlarına yapılan yatırımdan oluşmaktadır. Ancak mevcut durumda yerel yönetimlerin sağladığı mesleki eğitimlerin istihdam edilebilirlik ve kadınların yapabilirliklerini artırmaya katkısı oldukça zayıftır.

Neler yapılabilir?

- Erişilebilir Eğitim Hizmetleri: Kız çocuklarına ve kadınlara yönelik eğitim hizmetlerini yaygınlaştırarak, eğitime erişimi arttırmak. Uzak ve kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar için ulaşılabilir eğitim merkezleri ve programları oluşturmak.
- Kız çocuklarını önceleyen burs ve eğitim kredileri: Ekonomik sıkıntı çeken ailelere yönelik burs ve eğitim kredi programları başlatarak, kız çocuklarının eğitimine destek olmak. Kız çocuklarının eğitilmesini önceleyen koşullu yardım programları geliştirmek.
- Okuma Yazma Kursları: Okuma yazma bilmeyen kadınlara yönelik kurslar açmak
- Toplumsal Farkındalık Kampanyaları: Toplumun eğitim konusundaki önemini vurgulamak ve yerel toplulukların bu konuda aktif katılımını teşvik etmek için bilinçlendirme kampanyaları düzenlemek.
- Kız Çocuklarının Eğitiminin aktif takibi: MEB ile işbirliği içinde erken yaşta zorla evlendirme ile mücadele için kız çocuklarının okullaşmasının aktif takibinin yapılması.

8. Kültür Sanat, Spor ve Yeşil Alan

Mevcut Durum:

Kentsel kamu hizmetleri olarak ele alınan kültür-sanat ve spor faaliyetleri ile yeşil alanların vatandaşlar arasında cinsiyet, din, dil, engellilik durumu gibi faktörler üzerinden ayrımcılığa uğranmayacak şekilde

erişilebilir olması yerel yönetimlerin sorumlulukları arasındadır. Toplumsal cinsiyet rolleri tarihsel, toplumsal ve kültürel ilişkiler içinde inşa edilse de öğrenilmesi ve özümsemesi kültür, sanat, spor gibi faaliyetlerin kurulma biçimleriyle yakından bağlantılıdır. Kültür-sanat alanı açısından bakıldığında erkeğin “bakan özne” ve kadının “bakılan nesne” konumlarına yerleştirilmesi hem sanatın icrasında hem de bu etkinliklerin erişilebilirliğinde kadınlar açısından çeşitli engeller oluşturmaktadır. Cinsiyetli iş bölümleri, sektörde yer edinmeye çalışan kadınlar için sanatsal üretimi ve kariyer fırsatlarına erişimi olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kentli kadınlar için bakma yükümlülüğünde oldukları çocuklarını bırakabilecekleri güvenli kurumların bulunmaması, kültür-sanat faaliyetlerine katılmalarını engellemektedir. Sanat üreten kadınları güçlendirecek ve farklı meslek becerileri kazanmalarını sağlayacak fon ve teşvik projelerinin sayıca az olması da kadınların bu sektörde var olmasını zorlaştırmaktadır. Başlangıç seviyesindeki kültür-sanat eğitimleri için belediyelerin mesleki eğitim ve atölyelerini tercih eden kadınlar, bu alanlarda erişilebilir profesyonel eğitimler bulmakta zorluk çekmektedir.

UNESCO Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Şartı'nın ilk maddesi, spor uygulamalarının herkes için temel bir hak olduğunu ve kadınlarla kız çocuklarının spor alanlarında eşit fırsatlara sahip olmalarının sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Ancak Spor Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre Türkiye’de her üç sporcudan yalnızca biri kadındır. Ayrıca kız çocukları ve kadınların spora katılımında geçmişe göre artış gözlemlenmişse de sporu bırakma oranlarının da çok yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmalar, genç kızlar ve kadınlar için spor etkinliklerinin sayıca az olmasının kadın ve erkeklerin spor faaliyetleri arasındaki uçurumu artırdığını göstermektedir. Bir yandan da kadınların önemli bir kısmı, kamusal alanlarda spor yaparken ortaya koydukları bedensel hareketler dolayısıyla yalnızca kadınlara açık spor etkinlikleri ve alanlarını daha çok tercih etmektedir.

Kültür, sanat ve spor faaliyetlerini destekleyen mekanlardan olan yeşil alanlar, 23804 sayılı İmar Yönetmeliğinde toplumun yararlanması için ayrılan oyun ve çocuk bahçeleri, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence ve kıyı alanları toplamı olarak tanımlanmıştır. İmar planlamasına dair çeşitli ulusal ve uluslararası metinlerde kentsel alanlarda kişi başına düşmesi gereken yeşil alan değeri en az 10 m² olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar, Türkiye’de kişi başına düşen mevcut yeşil alan miktarının standartların altında kaldığını göstermektedir. Ayrıca yeşil alanların kullanımı, kullanıcı vatandaşın ulaşım kolaylığı ile doğrudan ilişkilidir. Avrupa Çevre Ajansı, yeşil alanların 15 dakika yürüyüş mesafesinde ulaşılabilir olmasını tavsiye etmektedir. Kadınlar için ise yeşil alanların sadece ulaşılabilir değil, aynı zamanda güvenli ve temiz alanlar olması da önem taşımaktadır. Evin ve özel olanın dışında bir yerde, erkek bakışı ya da şiddet tehlikesi hissetmeden bulunabilecekleri güzel, güvenli ve temiz park alanları, kadınların belediyelerden bekledikleri önemli hizmetlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Araştırmalar da kadınların büyük bir kısmının dışarı çıktıklarında taciz ve rahatsız edici davranışlarla karşılaşmaktan endişe ettiklerini ve parkların en çok korkulan yerlerden biri olduğunu göstermektedir. Kadınların park ve diğer yeşil alanları kullanımında bir başka önemli faktör de bu mekanlarda çocuklara ayrılan alanların yeterliliği ve kalitesidir.

Neler yapılabilir?

- Kadınlara Özel Etkinlikler ve Programlar Düzenlemek: Kadınların tercih ve önceliklerine göre içerik ve saat planlamasının yapıldığı konser, tiyatro, atölye, seminer vb ücretsiz programlar düzenlemek.
- Kadınlara Özel Kent Gezileri: Kadınların yaşadıkları kenti tanımaları ve yaşamaları için günlük programlar düzenlemek. Ayrıca yine kadınlara özel, günübirlik veya konaklamalı yakın kentlere geziler düzenlemek.
- Kadın Sanatçıları ve Kültür Aktörlerini Destekleme: Kadın sanatçıları ve kültür aktörlerini destekleyerek, onların eserlerini sergileme ve tanıtma fırsatları sağlamak.
- Kadınlara özel kurslar: Kadınların ilgi ve zaman planlarına uygun özel kültür sanat kursları düzenleyerek yeteneklerini geliştirmelerine ve yeni beceriler kazanmalarına desteklemek.
- Çocuk Dostu Etkinlikler: Etkinliklere ebeveynlerin çocukları ile katılabilmelerine imkan sağlayacak düzenlemeler sağlamak, programlar sırasında çocuk bakım hizmeti vererek, ailelerin kültür ve sanat faaliyetlerinden daha fazla yararlanmasını teşvik etmek.

- Kültür ve Sanat Destek Fonları: Kadın sanatçıları ve kültür aktörlerini desteklemek için özel fonlar oluşturmak veya mevcut destek mekanizmalarında kota uygulamak.
- Kültür ve Sanat Alanlarını Kadın Dostu Hale Getirme: Kadınların rahatlıkla katılabilecekleri, güvenli ve destekleyici bir kültür ve sanat ortamı oluşturmak için fiziksel mekanlarda iyileştirmeler yapmak.
- Kadınların Spora Katılımını Teşvik Eden Programlar: Her yaşta kadını spor yapmaya teşvik eden etkinlikler düzenlemek ve sağlıklı yaşamı teşvik etmek. Örneğin, kadınlar için spor günleri, spor etkinlikleri ve turnuvalar gibi organizasyonlar yapmak.
- Spor Tesisleri ve Alanlarının Erişilebilirliği ve Kapsayıcılığı: Kadınların spor tesislerine ve alanlarına kolayca ulaşabilmelerini sağlamak için erişilebilirlik konusunda iyileştirmeler yapmak. Güvenli ve aydınlatılmış spor alanları oluşturmak. Kadınların spor programlarına daha fazla katılımını teşvik etmek için ücretsiz veya indirimli spor kursları ve etkinlikleri sunmak. Spor faaliyetlerine katılan kadınların çocukları için güvenli ve uygun bakım hizmetleri sunarak, ailelerin spor yapmalarını kolaylaştırmak.
- Kadın Spor Kulüplerini Destekleme: Kadın spor kulüplerine ve/veya kadın spor grupları olan kulüplere aynı nakdi destek sağlayarak, bu kulüplerin faaliyetlerini artırmalarına yardımcı olmak
- Sporla İlgili Altyapıyı İyileştirme: Spor tesislerinin ve altyapısının iyileştirilmesiyle birlikte, kadınların spor yapma imkanlarını artırmak.
- Ücretsiz Yaz-Kış Spor Okulları: Kız çocuklarının eşit dahil olduğu ücretsiz yaz kış spor okulları açmak.
- Yeşil alanlar, güvenliğini ve niteliğini arttırmak: Kentteki yeşil alanın miktarını en az resmi sınır olan 10 m²'ye yükseltmek, parkların güvenliğini ve kullanım niteliğini arttırmak.

9. Barınma ve Konut – Kentsel Dönüşüm

Mevcut Durum:

Türkiye, son on yılda konut fiyatlarının en çok arttığı ülkelerden biri olmuştur. Dolayısıyla kira fiyatlarının yüksekliği, evden çıkarılma, yerinden edilme ve gelirin büyük bir kısmını kiraya harcama gibi durumlar bir barınma güvencesizliği oluşturmaktadır. Bu güvencesizlik toplumda kadınlar ve diğer kırılgan gruplar tarafından daha yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Araştırmalar barınma güvencesizliğinin psikolojik rahatsızlıklara, fiziksel ve cinsel şiddet oranlarında artışa ve sağlık hizmetlerine erişilememesine yol açtığını ve kadınların bu durumlardan daha yüksek oranda etkilendiğini göstermektedir. Ayrıca kadınların çoğunun barınmayı sadece fiziksel olarak bir evin varlığıyla değil huzur, güvenlik, mutluluk ve kendini rahat hissetmek gibi kavramlarla birlikte daha karmaşık bir yapı olarak tarif ettiği görülmektedir. Türkiye verileri, 15-49 yaş arası kadınların yalnızca %4,7'sinin tek başına ev sahibi olduğunu ve %12,2'sinin de müşterek mülkiyet sahibi olduğunu göstermektedir. 2022 yılında ise ülkemizde tüm kadın nüfusunun yalnızca %40,7'sinin mülk sahibi olduğu görülmektedir.

Türkiye'de kentsel dönüşümün sadece fiziksel bir dönüşüm olarak ele alınmasıyla sosyal sorunların görmezden gelinmesi kadınların ekonomik, sosyal ve toplumsal açılardan yoksullaşmasına neden olmaktadır. Kadınların barınma ihtiyaçlarının arasında mahalleyi tanımak, mahallede tanınır olmak ve kolektif ilişkiler kurmak önemli bir yerde bulunduğu kentsel dönüşümle yerinden edilmek kadınların kurduğu tanışıklık ve ilişkileri de yerinden ederek yalnızlaşmaya yol açmaktadır. Dolayısıyla gündelik hayatın çoğunu evde ve mahallede geçiren kadınlar için kentsel dönüşüm bir dönüm noktası olmaktadır. Bir yandan da kentsel dönüşüm süreçlerinde sosyal yardım ve hizmetlerin ev içi sorumlulukları sebebiyle kadınlara yöneltilmesi, ev içi kaynakların dağılımındaki güç ilişkilerini ve kadınlar üzerindeki baskıyı derinleştirmektedir. Kent yoksulu kadınların birçoğu kentsel dönüşüm projesiyle evsiz kalacağından korkmaktadır. Özellikle eski evlerin yıkımı sonrası kira süreçlerinde yaşanan zorluklar, yetersiz kalan sosyal yardım ve hizmetler, kentsel dönüşüm borçlarıyla artan ekonomik sıkıntılar sosyal hak ihlallerinin daha hissedilir olmasına neden olmaktadır. Bununla beraber tapu mülkiyetinin genelde ailenin erkeklerinde olması da özellikle genç kadınlar için yaşam boyu mülksüzlük riskini açığa çıkarmaktadır. Ayrıca kentsel

dönüşüm için onay vermeyen mülk sahipleri elektrik, su ve doğalgazları kesilerek mağdur edilmekte ve evlerinden zorla çıkarılmaktadır.

Neler yapılabilir?

- Cinsiyet Duyarlı Barınma Planları: Yerel yönetimler, barınma planlarını oluştururken cinsiyet duyarlı bir yaklaşım benimsemek. Barınma projelerinde kadınların ihtiyaçlarına ve güvenlik endişelerine dikkat ederek, onları kapsayan planlar geliştirmek.
- Kapsayıcı, Adil ve Katılım Temelli Kentsel Dönüşüm : Kentsel dönüşüm projelerini kadınlar dahil tüm kesimlere etkin ve yaygın anlatılması, dönüşüm projelerinin sosyal dokuyu koruyacak şekilde planlanması ve bunun için farklı gelir gruplarına ilişkin ödeme planlarının geliştirmek. Dönüşüm alanlarında kiralık sosyal konut da üretmek.
- Sosyal Konut: Düşük gelirliyle yönelik kiralık ve/veya satılık sosyal konutlar üretmek. Konutların kiralanma veya mülk edinme kriterlerinin toplumsal cinsiyet perspektifi ve bütüncül sosyal politika kapsamında belirlemek.
- Özel ihtiyaç sahiplerine yönelik barınma imkanı:Yerel yönetimler, özellikle tek ebeveynli aileler, şiddet mağdurları veya düşük gelirli kadınlar, yalnız yaşlılar gibi özel ihtiyaçları olan grupları hedefleyen konut projeleri geliştirmek ve Üretilen sağlıklı, dayanıklı ve karşılanabilir konutlardan mülk sahibi veya kiracılar belirlenirken yalnız, engelli, şiddete maruz bırakılan vb. kadınlara öncelik vermek

10. Kentsel Planlama, Erişilebilirlik, Güvenli Kent, Hareketlilik ve Ulaşım

Mevcut Durum:

Kentsel mekanlar kentin sosyal, kültürel ve politik kimliğini oluşturan ortak alanlardır. Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kentsel mekanların kullanım şekli, sıklığı ve saatleri kadınlar ve erkekler arasında farklılık göstermektedir. Kamusal alanlar erkek kimliğe atfedildiğinden kentsel planlama genel olarak erkekler tarafından yapılmakta ve kadınların hayatını doğrudan etkileyen ihtiyaçları göz önüne alınmamaktadır. Örneğin bir araya gelinebilecek mekanlar, mahallelerde kreşler ve bakım evleri, otobüs duraklarının konumları, kaldırım ve üst geçitlerin bebek arabalarıyla kullanılabilirliği gibi planlamalar öncelik olmamakta, bu durum kadınların kent haklarından faydalanamamasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda kadınların evin dışındaki yaşamda görünürlüğü azalmaktadır. Araştırmalara göre kadınların en çok vakit geçirdiği mekanlar %51 oranıyla ev ve %21 oranıyla işken erkeklerde bu oranlar sırasıyla %35 ve %34 olarak görülmektedir. Yine aynı veriye göre erkekler sosyo-kültürel tesisler, parklar ve açık alanlarda %22 oranında vakit geçirirken kadınlarda bu oran %13 olmuştur. Kentsel mekanların nitelikli kullanılabilmesi, kolay erişimin sağlanabilmesi ve mekan kullanımında eşit haklara sahip olunabilmesi amacıyla kentlerin herkes için güvenli olması gerekmektedir.

Neler yapılabilir?

- Kadın Dostu Planlama: Kamusal mekanların kadınların ve tüm dezavantajlı kesimlerin güvenliğini önceleyecek şekilde planlamak.
- Kentsel Aydınlatma: Sokak, cadde, park bahçe aydınlatmalarının yaygın yapılması ve bakım onarımının düzenli olması.
- Çöküntü Alanlarına Hızlı Müdahale: Mahalle içinde izbe, terk edilmiş vb durumda olan binaların ıslah edilmesi ile ilgili hızlı müdahalelerde bulunulması.
- Kentsel erişilebilirliğin sağlanması: Engelli, yaşlı, çocukluların kolay ve güvenli hareketliliğinin sağlanması için kentsel erişilebilirliği arttırmak.
- Ücretsiz ve/veya indirimli ulaşım hizmetleri: Kadınların kentsel hareketliliğini kolaylaştıracak ücretsiz ya da düşük ücretli ulaşım imkanları sağlamak. Yaşlı ve engelli bireylere ücretsiz ulaşımın konforlu ve kaliteli şekilde sunulması. İlçe içinde okul, pazar vb alanlar için ücretsiz ring hizmetlerinin sağlanması.

11. Afet - Kriz

Mevcut Durum:

Doğal afet, savaş, iklim değişikliği ve sağlık krizleri başta olmak üzere tüm krizler, mevcut sorun ve eşitsizlikleri derinleştirerek kadınları daha olumsuz etkilemektedir. Kriz durumlarında kaynaklara erişebilirlik yetenekler ve imkanlar doğrultusunda kadınlar ve erkekler arasında farklılık göstermektedir. Çocukların ve yaşlıların bakımını da üstlenen kadınların özellikle sağlık ürünlerine erişimde sıkıntılar ve güvenlik endişesi yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca araştırmalara göre afet durumlarında kadın ölüm oranları erkeklerinkinin üç ila dört katını bulabilmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden gelen afet sırasında evi terk etme kararını tek başına verememeleri, bakım sorumluluğunu üstlendikleri kişileri kurtarmayı öncelikle kendi güvenliklerini ikinci plana atmaları, giysilerinin hareket kısıtlayıcı olması ve evi terk etmeden önce kabul edilebilir şekilde giyinme zorunluluğu hissetmeleri gibi durumlar ölüm oranlarında etkili olmaktadır. Afet ve kriz sonrasında kadınların ihtiyacına uygun, hijyenik ve güvenli tuvalet/banyo ortamlarının eksikliği, üreme sağlığı hizmetlerine erişimde zorlukların yaşanması ve cinsel şiddet riskinin artması gibi sebeplerle de kadınlar birçok olumsuz durum ve sağlık riskiyle karşılaşmaktadır. Kadınlar ayrıca afet nedeniyle normal döngü ve çevrelerinden uzaklaştıklarından şiddete karşı edinmiş olabilecekleri destek mekanizmaları ve alternatiflerden yoksun kalmaktadır. Yakın zamanda deneyimlenen pandemi de salgınların yarattığı krizlerden kadınların daha olumsuz etkilendiğini ortaya çıkarmıştır. Evin içinde yeni bir gündelik düzenlemek zorunda kalan kadınlar için zaten eşit olmayan düzen daha da eşitsiz hale gelmektedir. Ayrıca ev içinde erkek varlığının artması, evleri kadınların güvenli alanı olmaktan çıkarmaktadır. Salgının ilk dalgasında Türkiye’de yapılmış bir araştırmaya göre salgın sebebiyle kadınların genel sağlığı, her iki kadından birinin ise ruh sağlığı olumsuz etkilenmiştir. Salgın esnasında her beş kadından biri ihtiyacı olan sağlık hizmetlerine erişememiştir. Araştırmaya katılan kadınların %16’sı salgın boyunca cinsel sağlık ve doğurganlık hizmetleriyle ilaca erişimde sorun yaşamıştır. Salgında her üç haneden biri ekonomik sıkıntı yaşamış, kadınların ekonomik kırılganlığı daha da artmıştır. Salgında ekonomik sorun yaşayan her üç kadından biri ise bu konuda çözümsüz kalmıştır. Salgın öncesine göre ev dışından bakım hizmeti desteği alan kadınların oranı neredeyse üçte birine düşmüş, bu da kadınların üstündeki bakım yükünü artırmıştır. Salgın öncesinde kadınların %15,9’u ev işlerine dört saat üzeri zaman ayırırken salgınla birlikte bu oran %41,8’e çıkmıştır. Salgın aynı zamanda kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerini arttırırken kadınları şiddetten korumaya yönelik mekanizmaları işletmeyi ve şiddeti kayda geçirmeyi de zorlaştırmıştır.

Neler yapılabilir?

- Cinsiyete Duyarlı Afet planlaması: Afet öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere tüm aşamalarda, risk altındaki gruplara yönelik cinsiyete duyarlı risk ve ihtiyaç haritalaması ve planlaması yapmak.
- Afet Yönetimi Eğitimleri : Her türlü afet ve krize karşı kadınlara yönelik afet ve acil durum eğitimleri gerçekleştirmek. Afet gönüllülerine kadınların katılımını özel olarak teşvik etmek.
- Afet Müdahalesinde Cinsiyeti Gözetmek: Afet yönetiminde kadınların içerilmesi ve öncelenmesi, afetzedeler açısından fark yaratan sonuçlar doğurduğu için çok önemlidir. Buun için kadınların ve çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek kadın görevli ve gönüllüler, afet hazırlığı, afet müdahalesi, afet sonrası hizmetlerin her aşamasında yer almasını sağlamak.
- Cinsiyete Duyarlı Afet Yardımı: Afetlerde sağlanan sosyal yardımlarda kadınların, genç kızların ve varsa çocukların ihtiyaçlarını gözetmek ve tedarik etmek.
- Afet Sonrası Destekler: Afet sonrası desteklerde kadın ve çocukların daha kırılgan hale gelebileceğini öngörerek psikososyal destekleyici mekanizmalar oluşturmak. Afet dönemlerinde kadınlara yönelik şiddet ve istismar riskinin arttığı verilerine dayanarak, vakkaların önlenmesi için özel tedbirler almak.

Kutuplaşma Üretmeyen Bir Söylem Üretmek: Kadınların Değer Dünyası

Yapılan araştırmalar Türkiye’de kadınların kamusal alana katılımı, kadın sorunlarının çözümü ve şiddetin önlenmesi konusundaki duyarlılığın özellikle de kadınlar arasında giderek arttığını ortaya koyuyor. Kadın hakları, eşitlik ve katılım talebi hali hazırda Türkiye’nin en önemli meselelerinden biri kabul ediliyor. Kendilerini feminist olarak tanımlamasalar da çok farklı ideolojik-kültürel arka plandan, sosyo ekonomik sınıftan kadınlar; kadınların eşit katılımı, temsiliyeti konusundaki çabaları destekliyor, buldukları platformlarda, toplumsal gruplarda bununla ilgili çalışmalar yürütüyor.

Kadınlara yönelik politikalarda bu duyarlılığı harekete geçirmek için daha kapsayıcı ve bütünlüklü bir söylem birliği oluşturmak kritik önem taşıyor. Kadınlara seslenirken kullanılacak söylemlerin, sembollerin ‘değer-ideoloji’ yüklü bir yerden değil de; daha mesele temelli bir şekilde üretilmesi, çoğaltılması etki gücünü arttıracaktır. Örnekleme gerekirse esnek çalışma sistemiyle ilgili sert çıkışlar kimi zaman bunu kendileri için kamusal alana katılım için bir fırsat olarak gören kadınların mesafelenmesine sebep olabilir veya daha feminist çevreler için kadın kooperatifleri kadın emeğinin nesneleşmesi gibi bazı tartışmaların konusu olarak görülse de; yereldeki kadınlar için kooperatifler ekonomik güçlenmenin yanısıra, kamusal alana katılım, aile içindeki statünün değişimi gibi sosyal güçlenme alanı da oluşturabiliyor. O yüzden merkezi veya yerel yönetimlerde hizmet üreten ya da siyaset yapan kadınların söylemlerini daha kapsayıcı ve konu merkezli olarak üretmeleri, kutuplaşmayı aşarak farklı toplumsal kesimlere ulaşmak açısından önem taşımaktadır. Ayrışma, kutuplaşma oluşturabilecek söylemler yerine ortak kavramların, meselelerin seçilip onlar üzerinden politikaların üretilmesi gerekmektedir.